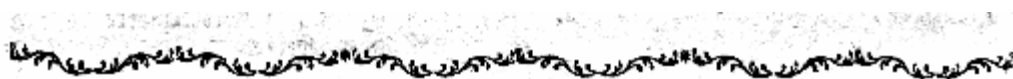

Foregående Lolland, Maribo Amt.

Om Øen Falster.

Den Øe Falster ligger ved Lollands østre Side, og skilles derfra formedelst det imellemløbende smalle Guldborgsund, som er saa dybt, at store Skibe kan seile derigiennem, uagtet at Breden paa nogle Steder er knap et Kanonskud. Dernæst skilles Falster fra Møen ved Grønsund, hvis Giennemløb er knap en Fierdingvei breed, men derimod aabner sig strax ved den Øe Bogøe, og gjør en Overfart fra Stubbekiøbing i Falster til Vordingborg i Siælland halvanden Miil; men fra Gaabensefærge, som er det rette Færgested i Falster til Vordingborgs-Færgegaard, er Overfarten ikkun fem Fierdingvei. Paa Falsters søndre Side ligger den Tydske Provinz Meklenborg saa nær,

at fra Giedsøre, som er en Jordtunge, og ellers kaldes Giedsersodde, er Overfarten til Varnemünde ved Rostok ikkun 7 Mile.

Øen Falster ligger under Polihøide 54 Grader, 35 indtil 59 Minuter; dens længde er næsten 6 Mile, beregnet fra Giedsøre eller Gieddesbyeodde i Sønden indtil Gaabensefærges yderste Odde mod Norden. Men Landets Brede er meget ulige. Thi ved den nordre Ende er den tre Mile; midt paa fra Klodskov ved Guldborgsund indtil Hessenæs mod Østersøen halvtredie Miil; og mod den søndre Ende ved Giedsøre tre Fierdingvei bred. Landets Hartkorn er 7347 Tdr.

Falster staaer tilligemed Lolland under eet Stift og een Stiftsbefalingsmand, men i geistlige Sager under Opsigt af Biskoppen over Fyhns Stift. Frugtbarheden er den samme i Falster som i Lolland, især af Hvede; men af Manna falder større Overflødighed i Falster end i Lolland. Got og velsmagende Vand haves overalt paa Falster. Kippingekilde har altid for Sundheds Skyld været bekiendt, og i Pavedømmets Tid ere der giorte mange Pillegrimsreiser til samme. Søehavne ere ved Nyekiøbing og Stubbekiøbing, Fra Falsters søndre Ende strækker sig en farlig Revle, kaldet Giedsøres-Rif, som bestaaer af Stene nordost ud i Østersøen, og maae med Omhyggelighed skyes af de Seilende, som ellers ofte i haardt Veir lide her farlige Skibbrud.

Denne Øe Falster har i fordem Tid været de danske Enkedronningers Livgeding og Enkesæde, da de boede paa Nyekiøbingsslot, og hele Øen var et kongeligt Distrikt, uden Blanding af Proprietairgods; hvorudover Landets Skove den Tid vare store og tykke; og af Kronvildt, saasom store Hiorte, Raa- og Daadyr, fandtes her en utrolig Mængde, saavel som ogsaa Harer uden Tal. Men Aar 1766 lod Hans Majestæt Kong Kristian den Syvende ved offentlig Auktion bortsælge alt sit kongelige Gods paa Falster, som da var inddeelt til 10 Herregaarde med Hovedgaardstaxt og underliggende Bøndergods, da her tilforn ei fandtes adelige Herregaarde, men allene tre Ladegaarde med samlet Bøndergods, nemlig Korselitze, Skiørringe og Nørreladegaard, hvis Avling blev drevet af Forpagtere. En Deel Gods paa Falster tilhører Nyekiøbings-Hospital, og noget lidet Strøegods tilhører Kiøbenhavns Kommunitæt. Af Strandfisk fanges af Bønderne paa Landets søndre Ende alle Slags Fiske, især Sild og Aborrer. Ved Hasseløe

i Guldborgsund fanges Mængde af Aal og Reger. Af Ferskvandsfisk haves ogsaa Forraad. Af alle Slags Kornvahre udskibes aarligen fra Falster 30 til 40000 Tønder. Falsters Land henhører under Nyekiøbings-Amt, som har været en af Kronens beste Forlehninger, og nu haver sin egen Amtmand, som kaldes Amtmand over Nyekøbings-Amt, hvad Landsbyerne angaaer; men de to Kiøbstæder, nemlig Nyekiøbing og Stubbekiøbing, staae under Stiftamtmanden i Lolland. Udi landet ere to Færgesteder, nemlig Gaabense-Færgested, hvor Overfarten er til Siælland, og Guldborgs-Færgested, hvor Overfarten er til Lolland. Ellers er ogsaa Overfart fra Nyekiøbing til Lolland, men Færgemanden boer i Sundbye i Lolland. ligeledes er der ogsaa en Overfart fra Falster over til Møen ved Grønsund, men Færgemanden boer paa Møen. Dog boer en Mand i Borrehuset, som med Baad sætter eenlige Personer over; men naar Heste og Vogn skal sættes over, da maae ryges med Tang, som der bliver sat Ild i, for at indhænte Færgen fra Møens Side.

Nyekiøbings-Amt.

Nyekiøbings-Amt kaldes hele Falsters Land, hvorunder henhøre de to smaa Øer, nemlig Borøe paa den østre Side, og Hasseløe paa den vestre Side. Amtet eller Landet deles i to Herreder, som efter deres Beliggenhed mod Sønder og Nord kaldes Sønder- og Nørreherred. Udi Amtet eller paa Falsters-Land er ved Auktionen Aar 1766 over dette kongelige Domaine indrettet 10 Herregaarde, hvilke ere: 1) Karlsfelt ved Kiøbstæden Stubbekiøbing; 2) Korselitzegaard i Sønderalslev-Sogn; 3) Ægense i Vaalse-Sogn; 4) Giedser i Skielbye-Sogn; 5) Hvededahl i Nørrevedbye-Sogn; 6) Ourupgaard i Idestrup-Sogn; 7) Skiørringgaard i Falkersløv-Sogn; 8) Slingerup i Maglebrønde-Sogn; 9) Vennerslund i Stadager-Sogn; 10) Vesterborg ved Kiøbstæden Nyekiøbing. Vi merke nu hvert Herred i Særdeleshed.

A. Nørre-Herred.

Nørreherred indbefatter eet Kisbstædsogn og fiorten Landsbye-Kirkesogne, hvilke ere: 1) Den Kiøbstæd Stubbekiøbings-Kirkesogn;

2) Maglebrænde-Kirkesogn; 3) Ønslev-Sogn; 4) Æskildstrup-Sogn; 5) Nørrevedbye-Sogn; 6) Nørrealslev-Sogn; 7) Torkildstrup-Sogn; 8) Lillebrænde-Sogn; 9) Tingsted-Sogn; 10) Stadager-Sogn; 11) Nørrekirkebye-Sogn; 12) Vaalse-Sogn; 13) Gundslev-Sogn; 14) Kippinge-Sogn; 14) Brarup-Sogn; 14) Bogøe-Sogn.

Vi merke nu hvert Kirke-sogn for sig selv.

1) Den **Kiøbstæd Stubbekøbings Kirkesogn**. Dertil hører den Kiøbstæd Stubbekiøbing og Karlsfeldt, en Herregaard, beliggende en Fierdingvei fra Byen. Stubbekiøbing, en Kiøbstæd, beliggende strax inden for Grønsund, som er Vandet imellem Falster og Møen, og to Mile fra Nyekiøbing. Den ligger meget beqvem til Handel; thi fra Byen er en liden halv Miil ned til Stranden, hvor Indløbet er fra Østersøen, og Passagen for de Seilende er imellem Møen og Bogøe paa den ene Side, og imellem Falster og Møen paa den anden. Men Byen mangler en Skibsbroe og god Havn, da den er af Mudder tilstoppet. Derfor maae alting prammes ud til Dybet, hvor Fartøjerne maae ligge. Havnen har forud været ved Kongenæsset, og derved skal have ligget et Slot ved et Sted, kaldet Pærehaugen, med to Batterier.

Byens Sognekirke, kaldet St. Annæ-Kirke, har et høit Taarn, og er en gammel vidtløftig Bygning med to Kapeller. Ved den latinske Skoles Nedlæggelse Aar 1740 er i Stedet for samme oprettet en dansk Skole, som Chordeggen besørger. Byens Søehandel er en temmelig stor Kornhandel, da Avlingen til Byen er anseelig. Byen har to Marker, nemlig Nyemark og Skovmark, hvilke begge bestaaer af 1500 Skillingsjorder, hver til en Skieppe Sædeland anslagen, foruden en Deel Vænger. Byen har en Vandmølle, som bruges om Vinteren, og en Veirmølle strax uden for Byen paa Landet. Det Pottemagerarbeide eller Fajance, som her i Byen gøres af Pottemagere, føres meget omkring baade i og uden for Landet, og søges begiærligen. Ved Strandbredden findes adskillige gode Kildevæld; men det beste er Børges Kilde, beliggende en Fierdingvei fra Byen ved Karlsfeldtsgods. Byens Magistrat er en Byefoged, som holder Byetingsretten hver Tirsdag paa Tinghuset i Byen. Byens Indvaanere holde et Postbud, som hver Søndag og Onsdag afhænter alle lollandske Postes medbragte Breve i Nørrealslevbye, og om Onsdagen

bringer til samme Bye de Breve, som skal med Posten til Kiøbenhavn og Lolland. Byens aarlige Marked holdes den 27. Junii.

Karlsfeldtsgaard, en Herregaard, oprettet ved Auktionen over de kongelige Godser 1766; dertil er lagt de Marker sydost for Stubbekiøbing, som kaldes Stubbekøbings sexten Jorder, og vare tilforn forpagtede af Byens Indvaanere. Af disse Jorder faaer Stubbekiøbings Sognekirke aarligen 18 1/2 Tønde Rug, og ligeledes 18 1/2 Tønde Byg fra den kongelige Amtstue.

2) **Maglebrænde-Sogn** er Annexet til Stubbekiøbingskirke. Dertil hører disse Byer: Maglebrænde, hvis Kirke har et lidet Spiir. Alkestrup. Finstrup. Rodøe. Slangstrup, en Herregaard, oprettet ved Auktionen Aar 1766.

3) **Ønslev-Sogn**; hvortil hører: Ønslevbye; Klodskov; Boderup; Byeskov.

4) **Æskildstrup-Sogn** er Annexet til Ønslevkirke, Dertil hører: Æskildstrup, Øustrup, Søerupbye, Stødstrup, Taaderup.

5) **Nørrevedbye-Sogn** bestaaer af 400 Tdr. Hartkorn, har got Sædeland, men Græsningen er kun maadelig. Her er liden Skov og ingen Tørveskiær. Sognets Byer ere: Nørrevedbye; Ængeløv; Riserup; Ørehovedbye; Gaabens Færgegaard, hvorfra den lollandske Post og andre Reisende gaae med Færgen over Vandet over til Vordingborgs-Færgegaard i Siælland. Hvededahl, tilforn Grimmelstrup kaldet, en nye Herregaard, oprettet ved den kongelige Auktion Aar 1766. Nørrevedbye-Kikke har et stort Taarn, og er indvendig meget smukt prydet.

6) **Nørrealslev-Sogn** er Annexet til Nørrevedbye-Kirke. Sognets Byer ere: Nørrealslevbye, som tilligemed Kirken hører til Hvededahls-gods. Ravnsbye, hvis Beboere ere Selveiere. Børstrup.

7) **Torkildstrup-Sogn**, hvis Kirke ligger paa en Høy, og er et Sømærke for de Seilende. Kirken er kun 11 Alen bred, men 44 Alen lang, hvorfor den og kaldes Lange-Maren. Dette Sogn bestaaer af 5 Byer, 43 Gaardmænd og 22 Huusmænd, hvoraf de fire Byer, nemlig: Torkildstrup, Taarup, Sullerup, Dukkerup tilhøre Skiørringegods; men Gundsemaglebye, hvortil er skiøn Bøgeskov, hører til Stangerupgods. Skiørringebye er nu afbrudt.

8) **Lillebrænde-Sogn** er Annexet til Torkildstrupkirke. Dette Sogns Beboere hører til Skiørringegods. Sognets Byer ere: Lillebrænde: Baarup, hvor der er en fiskerig fersk Søe, kaldet Baarupsøe, og ved samme har i fordem Tid staaet et Kloster, hvoraf endnu sees Rudera. Tvedegaard.

9) **Tingsted-sogn**. Dertil hører disse Byer: Tingsted, Taaderup, Kraghaug; Øverup; Stubberup; Bruntofte; Vestenborg, en Herregaard, oprettet ved den kongelige Auktion 1766, tilforn kaldet Nørreladegaard, beliggende en halv Fierdingvei uden for Nyekiøbing.

10) **Stadager-Sogn**, hvortil hører: Stadager; Sundbye, har 16 Gaarde; Æilskouslund, en smuk opbyggt Eiendomsgaard. Stadagergaard, afbrændt Aar 1700, men Kongen lod igien 6 Gaarde opbygge. Vennerslund, en nye Herregaard, oprettet ved den kongelige Auktion Aar 1766; dens Hovedgaardstaxt er 51 Tdr. 5 Skpr. 1 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 16 Tdr. Det underliggende Bøndergods er 522 Tdr. 6 Skpr. Hartkorn.

11) **Nørrekirrebye-Sogn** er Annexet til Stadager-Sogn. Dette Sogn bestaaer af 26 Gaarde. Til Sognet hører: Nørrekirkebye, Barmerup, Nebellegaard, Raunstrup, Lommeløv.

12) **Vaalse Sogn** er som en Peninsel eller Halvøe, omringet af Stranden, hvor Indløbet er til Guldborgs-Færgested, og er tilforn kaldet Valnæs, hvilket Navn findes i Søkortene. Dette Sogn bestaaer af disse Byer: Vaalse, har 36 Gaarde, 28 Huse. Ægense, har 11 Gaarde, 5 Huse. Ægensegaard, en nye Herregaard, oprettet Aar 1766; dens Hovedgaardstaxt er 54 Tdr. 7 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb. Paa Egensemark er et Sted, kaldet Borrenakke, hvor endnu findes Rudera af Bygninger, som foregives at have været Borreslot; ligeledes findes ogsaa en stor Steen med en Jernring i, hvoraf sluttes, at der paa den Tid ogsaa maae have været en Skibshavn. Jorden i dette Sogn bærer skjønt Korn, undtagen ved Udsiderne imod Stranden, men Græsning og Høbierring er saare liden. Til dette Sogn hører en liden Øe, kaldet Suderøe, hvorpaa voxer vilde Asparges, Peberod, Grønkaal, Løg og Sillerie, men ikke Græs.

13) **Gundslev-Sogn**, hvis Kirke ligger høit ved Strandkanten, bestaaer af følgende Byer: Gundslev; Skoubye; Skeringe, hvilke høre til Stangerupgods; Havensebye, nu kaldet Sørtsøebye. Udi Sognet ligger Skiernesøe, som har sit Tilløb fra Baarupsøe i Lillebrændesogn.

14) **Kippinge-Sogn**, hvis Kirke har et anseeligt høit Taarn og Spiir, ligger paa aaben Mark ved Strandbredden af den Bugt, der gaaer ind imellem Landet, kaldet Nøret; denne Bugt er omtrent en halv Miil breed og lang. Sognet bestaaer af to Byer: Kippinge og Østerrkipinge, hvilke have 35 Gaarde. Paa Østerbyemark er en Veirmølle ved Stranden. Vesten for Kirken ligger Kippingekilde, som har i fordem Tid været i stort Udraab, og meget besøgt endog af Fremmede, som have ofret baade til Kirken og de Fattiges Blok. Aar 1692 den 27. Julii blev Kippingekirke og Kilde besøgt af Kong Kristian den Femte, Dronningen, Kronprinzen, den keiserlige Ambassadeur og Flere af de Fornemste, hvilke gavede et anseeligt Offer.

15) **Brarup-Sogn** er Annexet til Kippingekirke. Til Sognet, som bestaaer af 41 Gaarde, hører disse Byer: Brarup; Alstrup; Lundbye; Guldborgfærgested, hvor Færgegaarden ligger her ved Guldborgsund, hvor Overfarten er fra Falster til Lolland.

16) **Bogøe-Sogn** bestaaer af den Øe Bogøe eller Baagøe, som ligger midt imellem Siælland, Falster og Møen. Denne Øe ligger under Fyhns Stift, men hører dog til Møens Amt. Den er fem Fierdingvei lang. og en Fierdingvei breed. Landet bestaaer af 145 Tdr. Hartkorn og 5 Tdr. Skovskyld. Den Skov, som har tilforn været vesten for Byen, er nu ødelagt; og den Skov, som ligger østen for, er ogsaa nær ved at ødelægges. Landet har got Pløieland, foruden Græsning og got Vand. Paa Øen er ikkun een Bye, nemlig Baagøebye, hvoraf den gamle Bye bestaaer af 29 Gaarde, foruden Huse, og den nye Bye er indrettet for Matroser, ligesom Nyboder er i Kiøbenhavn, hvert Huus indrettet til to Partier, og i alt 42 Huusmænd. Derved er en Ophøielse af Steen, og strax ved samme er en mindre Cirkel ligeledes af Steen, hvor fordem skal have staaet et Slot, hvoraf sees Rudera, og Stedet kaldes endnu Hofgaarden.

B. Sønder-Herred.

Sønder-Herred indbefatter eet Kiøbstædsogn og tretten Landsbyekirkesogne, hvilke ere: 1) Den Kiøbstæd Nyekiøbings Kirkesogn; 2) Systofte-Sogn; 3) Karlebye-Sogn; 4) Horrebye-Sogn; 5) Nørreørslev-Sogn; 5) Veggersløse-Sogn; 7) Idestrup-Sogn; 8) Sønderkirkebye-Sogn; 9) Sønderalslev-Sogn; 10) Horbeløv-Sogn; 11) Falqversløv-Sogn; 12) Skieldbye-Sogn; 13) Gieddesbye-Sogn; 14) Aastrup-Sogn.

Vi merke nu hvert Kirkesogn i Særdeleshed.

1) Den **Kiøbstæd Nyekiøbings Kirkesogn.**

Nyekiøbing, en Søekiøbstæd, temmelig stor og vel bebyggt, beliggende paa Falsters vestlige Side ved Guldborgsund. saa at samme Sunds nordre Ende giver Udseiling i Beltet paa den venstre Haand, og igiennem Grønsund er Udseiling til Østersøen paa den høire Haand; dog tillade de uden for Beltet liggende flakke Grunde ikke vel, at de største Skibe kunde gaee derind med deres fulde ladning.

Byens første Anlæggelse er overmaade gammel. Nogle mene, at dens første Kiøbstædsprivilegier ere givne af Kong Harald Hyldetand i det syvende Aarhundrede; andre, at Byen er bygt af Kong Valdemar den Første, og befæstet til Landværn paa Søkysterne mod fiendtlig Overlast i de vendiske Krige.

Mod Landsiden er Byen omgiven med Volde og Grave. Her har været et stort og smukt kongeligt Slot, som tillige var befæstet, og er ofte blevet beleiret, og i de borgerlige Krige formedelst Kong Kristian den Andens Fangenskab indtaget af Greve Kristoffer af Oldenborg; (see danske Magazin Tom. 3. Pag 75, og A. Hvidtfelt Pag. 1423). Men siden blev Slottet smukkere ombyggt Aar 1589, da det blev bestemt til et Enkesæde for Kong Friderik den Andens Enkedronning Sophia; og var det da det skiønneste Slot i Danmark, indvendig prydet i Gemakkerne med Tapeter, Malninger og Stokkaturarbeide, og udvortes Ziret med tre smaa og eet stort Taarn, paa hvilke Spirene vare ziirlige og giennemskaarne. Blandt Taarnene var eet, som kaldtes Fars-Hat, og brugtes til et Fangetaarn. Slottet laae midt i en fersk Søe, og formedelst sine smukke Alleer, to Slotshauger, Dyrehauger og Fiskeparker gav et herligt Syn. Paa dette Slot residerede Enkedronning Sophia i 42 Aar, og døde der Aar 1631. Efter hendes Død residerede

her hendes Sønnesøn Prinz Kristian med sin Gemahlinde Magdalena Sibilla i 13 Aar. Samme Prinz døde Aar 1647 i Saxen og oplevede ikke sin Hr. Faders Kong Kristian den Fierdes Død, eller Regieringens Tiltrædelse.

Efter den Tid residerede paa dette Slot Kong Friderik den Tredies Enkedronning Sophia Amalia ikkun om Sommeren fra Aar 1670 indtil Aar 1685, da hun døde. Paa dette Slot holdt Kong Kristian den Fierde *) Bryllup med sin Dronning Charlotta Amalia den 25. Junii Aar 1665. Samme Dronning residerede efter sin Herres Død paa dette Slot ogsaa om Sommeren fra Aar 1700 indtil Aar 1714, da hun døde.

Paa dette Slot var et overmaade prægtigt og herligt udstafferet Prædikekapel eller Slotskirke. Foruden dette Kapel blev af Dronning Charlotta Amalia indrettet et andet Prædikekapel i hendes Tid til den reformerte Gudstienestes Øvelse, eftersom høibemeldte Dronning var af den reformeerte Religion.

Dette prægtige Slot blev Aar 1766 ved Auktion bortsolgt i Hans Kongelige Majestæts Kong Kristian den Syvendes Tid, da de, som købte Slottet, nedbrøde det ganske, saa at af Slottet er nu intet tilovers. Den store Slotshauge er nu giort til Kornland; dog staaer endnu den yderste Slotsgaards Bygning, som Eieren leier bort til Beboelse. Endskiønt dette kongelige Slot er nu nedbrudt, saa ligger dog Byen meget fornøielig; thi den har Slotssøen og Skoven paa den østre og søndre Side, men Stranden og Lolland paa den vestlige Side.

Byen har tre Porte, nemlig Slotsporten paa den nordre Side, Østerporten paa den østre og Feisegadsporten paa den søndre Side. Nederst ved Stranden ere der to Broer, af hvilke den ene kaldes Bastebroer, hvor Skibene kan legge til at losse og lade. Sammesteds ved Havnen er et Skibsbyggerværft, hvor store Skibe paa 10 til 14 Kanoner ere bygte. Den anden Broe er Færgebroen, hvor Skibene ligeledes kan ligge at losse og lade, saa og Færgerne legge til, som gaae imellem Nyekiøbing og Sundbyefærggaard i Lolland, hvor Færgemanden boer.

Byens Sognekirke, som tilforn har været en Klosterkirke, der af Munkene var forladt Aar 1532, er en massiv gammel Bygning, prydet med en herlig Altertavle, som af Enkedronning Sophia er bekostet. Man seer her ogsaa adskillige Epitaphier. For Reformationen havde Byen en anden Sognekirke, som i fiendtlige Tider var afbrændt, og er samme Kirkes Grund, som endnu kaldes den gamle Kirkegaard, besat nu med Borgerhuse. Paa Kirkegaarden er et

*) Der må menes Kristian den femte.

grundmuret Huus for fire fattige Enker. I lige Linie med Kirken er Hospitalet, Raadstuen og den latinske Skole. Hospitalet er en god Bygning, prydet med et lidet Taarn, stiftet uden Tvivl af Kong Hans Aar 1486, og har nu 32 Lemmer, men er indrettet til 42 Lemmer Dette Hospital eier i Falster 369 Tdr. Hartkorn, har ypperlige Legata, og forestaaes af en Forstander.

Den latinske Skole og Raadhuset er een Bygning tilsammen. Bemeldte Latinskole holdes i den underste eller første Etage, har en Rektor og fire Hørere; den har ypperlige Beneficier; thi foruden private Donatier har de to Enkedronninger, nemlig Dronning Sophia, Kong Friderik den Andens Enkedronning, og Dronning Sophia Amalia, Kong Friderik den Tredies Enkedronning, af deres Gavmildhed tillagt Skolen 130 Tdr. Korn, og Renten af mere end 15000 Rigsdalers Kapital. Oven over Skolen holdes i den anden Etage Raadhuset, hvor Byetinget holdes om Mandagen; men Byen har ingen Oberret.

Udi Byen ere to danske Skoler. Den har og tre Marker, nemlig Søemarken, Strandmarken og Lindskovsmarken deelt i Skillingsjorder, saaledes at en Attenskillingsjord er beregnet til en Tønde Sædeland af Vaar- og Vintersæd, og ere i alt 144 Lodder.

Midt i Byen er et offentligt Torv. En Mængde af Frugt- og Lysthauger findes paa Byens Landside hen mod Volden eller de gamle Fæstningsværker, hvilke i de fiendtlige Tider sees at være anlagte af den svenske Kong Karl Gustav Aar 1659. Dog er den Øe Hasseløe i Guldborgsund som Byens beste Kiøkkenhauge, ligesom Amagerland for Kiøbenhavn; thi Beboerne paa samme Øe indbringe daglig til Nyekiøbing Melk, Smør, Kaal, Rødder og alle Slags Kiøkkenurter. Meget reent og velsmagende

Springvand indledes i Byen ved underjordiske Rænder fra Systoftekilde henved en Miils Længde, og fordeles i Gaderne ind i hver Mands Huus. Samme herlige Indretning med Springvandet til Byen har Kongen ved sit kongelige Godsdes Bortsælgelse Aar 1766 reserveret sig, hvorefter findes mere ved Systoftefsogn anført.

Byens Magistrat er en Byefoged og en Byeskriver. Den lollandske Post ankommer Søndagsaften om Sommeren, men om Vinteren ei førend om Mandagseftermiddag, efter Veiens, Vejrligets og Beltets Beskaffenhed; den afgaaer til Kiøbenhavn Onsdagseftermiddag eller Aften. Det aarlige Marked holdes Tirsdagen for Laurentii Dag, som er den 9. Augusti; det andet Marked holdes den 21. Oktobr. med Qvæg og Kram. Til Byen ere tre Vandmøller og een Veirmølle.

Vesteborg, en nye Ladegaard, oprettet ved den kongelige Auktion Aar 1766, er tilforn kaldet Nørre-Ladegaard; dens frie Hovedgaardstaxt er 132 Tdr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 5 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr. 2 Alb., dens tillagte Bøndergods er 566 Tdr. 2 Skpr. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 8 Tdr. 2 Skpr. 1 Fkr. Denne Herregaard ligger strax uden for Nyekiøbing. Ved Gaarden ligger en Vandmølle, hvor der efter Eierens Privilegium anlægges en Amdams- og Stivelsefabrike.

2) **Systofte-Sogn** er Annexet til Nyekiøbingskirke. Systoftekirke er ziret med Taarn og Spiir. Til Sognet hører: Systofte; Hullebek; Biørup, i alt 30 Gaarde og 24 Huse; hvoraf 24 Gaarde og 22 Huse hører til Ourupgaards Gods, men de øvrige 6 Bønder og 2 Huse hører til Præsten og Vikariegods. En Veirmølle. Vesteborggaards Skovfogedhuus, og Parkhuset, hvorfra det første Springvand ledes fra Systoftekilde ind til Nyekiøbing, som Kongen ved Auktionen Aar 1766 har reserveret til Nyekiøbing, samt Kiørsel igiennem Vesteborgs Enemærker, naar Vandrønderne skal repareres.

3) **Karlebye-Sogn** bestaaer af to Byer, nemlig: Karlebye, som foruden Præstegaarden har 14 Gaarde, der ligge paa den laveste Kant af Landet. Tunderup, har 8 Gaarde, som har kun liden Skov, da det meeste hører til Korselitzegaard.

4) **Horrebye-Sogn** er det ene Annex til Karlebyekirke, og bestaaer af to Byer, nemlig: Horrebye, som har 18 Gaarde, en grundmuret Skole, og uden for Byen er en Veirmølle. Ægedbye, har 8 Gaarde; her ere gode Tørvemoser, men slet Græsning og Engbund.

5) **Nørreørslev-Sogn** er det andet Annex til Karlebyekirke, og bestaaer af to Byer, nemlig: Nørreørslev, som har 20 Gaarde; og Vidstrup, som har 10 Gaarde.

6) **Veggersløse-Sogn** bestaaer af følgende Byer, nemlig: Veggersløse; Raabierrebye; Høygerbye; Marrebek; Bruserup; Stoubye; Hasseløe, en Øe i Grønsund, en halv Miil lang og breed, og beboes af 18 Gaardmænd, hvis Forfædre have været en frisisk Kolonie af Hollændere eller nederlandske Bønder, der ligesom Amagerne ved Kiøbenhavn besaae dette frugtbare Land med Rødder, Roer, Løg og alle Slags Kiøkkenurter, hvilke de

med god Gevinst overbringe to Gange om Ugen, tilligemed Smør og Melk til Nyekiøbing og sælge sammesteds Bøttøe, er en Halvøe eller Peninsel, som hænger sammen med Gedsør; denne Øe kaldes ogsaa Bütøe, er to Mile lang og en Fierdingvei breed, har 8 Gaardmænd, ligeledes af hollandsk Afkom, som to Gange om Ugen bringe Smør og Melk, tilligemed Kiøkkenurter over til Nyekiøbing at sælge. Af Begyndelsen fore disse Hollændere daglig paa Rostok, hvor de solgte den Tid meget Smør og Ost. Indvaanerne paa disse to Øer have endnu deres Forfædres Dragt, ligesom Amagerne.

7) **Iderstrup-Sogn** i hvis Kirke er henlagt til Nyekiøbings-Hospital, bestaaer af 84 Gaarde og 88 Huse. Sognebyerne ere: Idestrup; Søndervidbye; Sønderørslev; Hillestrup; Ulslev; Søndertaastrup; Sildestrup; Ælfenøre; Tieresby; Kringelborggaard, en ufrie Gaard; to Veirmøller: Øurupgaard, en nye Herregaard, oprettet ved Auktionen Aar 1766. Bøndernes Dragt i, dette Sogn er ligesom Amagerne; Mandfolkene bruge viide Buxer, og Qvinderne sorte Skiørter og røde Trøier. Deres Forfædre vare hollandske Kolonister, og i Kong Kristian den Andens Regierings Tid bleve forskrevne ind til Danmark fra Waterland, 13 i Tallet, og fæstede den Øe Bøttøe Aar 1552 paa deres Livstid. Deres Afkom boe nu i de fire Kirkesogne, nemlig: Iderstrup, Veggersløse, Skielbye og Gieddesbye. Disse Kolonister have dog ei havt anden Gudstieneste, end paa Dansk, og deres Børn have snart antaget det danske Sprog; thi en hollandsk eller plattysk Gravskrift findes huggen i en Steen paa Veggersløse-Kirkegaard.

8) **Skielbye-Sogn** har 41 Bøndergaarde, 39 Huse og en grundmuret Skole. Sognets Hartkorn er 254 Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb. Til Sognet hører disse Byer: Skielbye; Fiskebek; Stauerbye. Giedser, en nye Herregaard, indrettet ved Auktionen Aar 1766; tilforn var dens Navn Stauerbye. Dens frie Hovedgaardstaxt er 68, Tdr. 6 Skpr. 1 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 1 Fkr.

9) **Gieddesbye-Sogn** er et Annex til Skielbye-Sogn, og bestaaer ikkun af en eeneste Bye, nemlig Gieddesbye, som har 29 Gaarde. Kirken har et lidet Spiir. Gieddesøre eller Gieddesbye-Odde, er den yderste Pynt af Falsters Land i Sønder.

Anmerkn. Disse 4 Kirkesogne, nemlig: Iderstrup, Veggersløse, Skielbye, og Gieddesbye, ligge mod Falsters søndre Ende, og kaldes ofte med det almindelige Navn Gieddesøre, og Indbyggerne kaldes Giedsersfolk. De ere forskellige fra de øvrige Falstringer eller Falsters Folk i deres Klædedragt, fordi de nedstamme fra den forommeldte hollandske Kolonie. Om samme hollandske Kolonie kan efterlæses i Kiøbenhavns Videnskabers Selskabs Akter Tom. 3. Pag. 127.

10) **Sønderkirkebye-Sogn** bestaaer af disse Byer: Sønderkirkebye; Æggebjerg; Bierregaarde. Bellingegaard, er for længe siden afbrudt og lagt under Korselitzegaard.

11) **Sønderalslev-Sogn** er Annexet til Sønderkirkebye-Sogn. Dertil hører disse Byer: Sønderalslev; Korselitzbye; Korselitzegaard, en nye Herregaard, oprettet ved den kongelige Auktion Aar 1766; dens ældgamle Navn har i Aaret 1575 været Korselyse. Dens frie Hovedgaardstaxt er 89 Tdr. 1 Skp. 3 Fkr. 1 Alb., Skovskyld 2 Tdr. 1 Skp. 2 Fkr.

12) **Horbeløv-Sogn**, blev ved Auktionen Aar 1766, undtagen det som hører til Præstegaarden, bortsolgt til Korselitzegaard imod 400 Tdr. Hartkorn. Dette Sogn bestaaer af følgende Byer: Horbeløv; Breigninge; Grimmelstrup; Særsløv; Taastrup; Skiøtterup; Mielsøe; Halskougaard; Bonnetsbye; Bonnetsgaard, blev afbrudt Aar 1700.

13) **Falqversløv- eller Falkersløv-Sogn** er Annexet til Horbeløv-Sogn. Dertil hører disse Byer: Falkersløv; Truelstrup; Virket; Skiørringegaard, en nye Herregaard, oprettet ved den kongelige Auktion Aar 1766; den kaldtes tilforn Skiørringe-Ladegaard. Dens frie Hovedgaardstaxt er 101 Td. 7 Skpr. 3 Fkr. 2 Alb., Skovskyld 4 Tdr. 4 Skpr. 2 Fkr. 2 Alb. Gaarden har en Deel Skov, Tørvemoser og Damme med Karper og Karusser, samt fælles Fiskerie i disse tre skønne Søer, som ligge her i Sognet, nemlig: Virketsøe, Hunlesøe og Møllensøe, hvori fanges Aborrer, Brasen og Giedder.

14) **Aastrup- eller Aagstrup-Sogn** bestaaer af disse Byer: Aagstrup; Veiringe; Mosebye eller Maarsbye; Hesneshuse; Ourebye; Næsbye; Heslegaard; Garnevraagaard.

Kilde: Nicolay Jonge,

Kongeriget Danmarks chorografiske Beskrivelse.

Kiøbenhavn 1777

Johan Rudolph Thieles Bogtrykkerie og paa hans Forlag, boende i store Helliggieststrædet No. 150